

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 106 74 Αθήνα. Τηλ: 210-7233221-2, 210-7233216,

Fax: 210 7233217. E-mail: info@nchr.gr

Παρατηρήσεις στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση (ΕΣΔΕν) 2005-2006 του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Στις 9 Μαΐου 2005, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, κ. Δ. Κοντός ζήτησε από την ΕΕΔΑ να αποστείλει στην Υπηρεσία του α) στοιχεία που υπάρχουν στη διάθεση της ΕΕΔΑ και αφορούν παρεμβάσεις-δράσεις που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού καθώς και τις σχετικές απόψεις της ΕΕΔΑ.

Επιπλέον, ζήτησε από την ΕΕΔΑ να αποστείλει τις απόψεις της β) για το πώς το νέο ΕΣΔΕν 2005-2006 μπορεί να καταστεί πολύτιμο εργαλείο σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Η ΕΕΔΑ, στη Συνεδρίαση της Ολομέλειας της στις 2 Ιουνίου 2005 αποφάσισε τη συγκρότηση ομάδας εργασίας στα πλαίσια του Β' Τμήματος «Κοινωνικών, Οικονομικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων» και υπό την Προεδρία της Καθηγήτριας κας Ηρώς Νικολακοπούλου-Στεφάνου. Στην ομάδα εργασίας της ΕΕΔΑ, μετείχαν εκπρόσωποι του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και της ΓΣΕΕ στην ΕΕΔΑ καθώς και εκπρόσωπος του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Η ομάδα εργασίας της ΕΕΔΑ, στην οποία μετείχαν εκπρόσωποι του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και της ΓΣΕΕ στην ΕΕΔΑ καθώς και εκπρόσωπος του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, συνεδρίασε στις 14 Ιουνίου 2005 και υπέβαλλε στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 το παρακάτω απαντητικό υπόμνημα, το οποίο ενεκρίθη ομόφωνα από τα μέλη της ΕΕΔΑ.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Το ΕΣΔΕν υλοποιείται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση την Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού (ΑΜΣ). Θεσμικό υπόβαθρο της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού στον τομέα της κοινωνικής προστασίας (κοινωνικές ασφαλίσεις, κοινωνική ένταξη και υγεία) αποτελεί το άρθρο 137 των Ενοποιημένων Συνθηκών που ορίζει ότι «η κοινότητα υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των Κρατών-Μελών στους τομείς: ..., γ) κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων ... , η) αφομοίωση των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας προσώπων ... ι) καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ...». Πάντως, αν και εκ των υστέρων η πολυμερής εποπτεία των οικονομικών πολιτικών και η διαδικασία του Λουξεμβούργου για το συντονισμό των πολιτικών απασχόλησης θεωρήθηκαν εφαρμογές της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού (ΑΜΣ), η μέθοδος αυτή υιοθετήθηκε πανηγυρικά ως μέθοδος δράσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε μέχρι το 2010, «να γίνει [η Ένωση] η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης (knowledge economy) ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» (παρ. 5 των συμπερασμάτων).

Η ΑΜΣ αποτελεί σύνθετη μορφή διακυβέρνησης η οποία συνδυάζει τη διακυβέρνηση «δια της πειθούς» και τη διακυβέρνηση «δια της εμπειρογνωμοσύνης». Η ΑΜΣ αποτελεί εξάλλου μορφή πολυεπίπεδης διακυβέρνησης (multi-level governance) δεδομένου ότι στη διαμόρφωση και υλοποίησή της εμπλέκονται, εκτός από τις διοικήσεις των Κρατών-Μελών διάφοροι φορείς, σε διάφορα επίπεδα και με διάφορες ιδιότητες.¹ Έτσι, άλλοι συμπράττουν στο σχεδιασμό, άλλοι στη λήψη αποφάσεων, άλλοι στην

¹ Βλ. περισσότερα στο Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η. «Η ανοικτή μέθοδος συντονισμού και η εφαρμογή της στους τομείς της απασχόλησης, εκπαίδευσης, μετανάστευσης και ασύλου» στο Πασσάς Α. (επιμ.) *Ο Ευρωπαϊκός Δημόσιος Χώρος. Το Ελληνικό Παράδειγμα*, Παπαζήσης 2005.

υλοποίηση και άλλοι στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών.²

Η ΑΜΣ σέβεται, με βάση την αρχή της επικουρικότητας, την αυτονομία και την ποικιλομορφία των Κρατών-Μελών. Στα πλαίσια της ΑΜΣ επιδιώκεται η εθελοντική σύγκλιση των Κρατών-Μελών προς τους κοινούς στόχους-δείκτες (ποιοτικούς και ποσοτικούς),³ ως το 2010, με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές για την Ένωση όσον αφορά αφενός την απασχόληση και αφετέρου την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη. Τα Κράτη-Μέλη καθορίζουν τους ειδικούς στόχους και σημεία αναφοράς (benchmarks) για τη μέτρηση της προόδου, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές ιδιομορφίες τους και δεσμεύονται να τους προσεγγίσουν συντάσσοντας Εθνικά Σχέδια Δράσης (ετήσια για τον τομέα της απασχόλησης, διετή για τον τομέα της κοινωνικής ένταξης).⁴

² Έτσι, ορθά και ο Γενικός Γραμματέας κ. Δ. Κοντός αναφέρει ότι «Υπεύθυνο για τη σύνταξη της Έκθεσης και την υποβολή της είναι το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, αλλά είναι αντιληπτό ότι η τεχνική προετοιμασία του ΕΣΔΕν απαιτεί τη συνέργεια πολλών φορέων κυβερνητικών και μη προκειμένου να αναδειχθεί η σημασία του συντονισμού των δράσεων». Στην ΕΕΔΑ, εκπροσωπούνται τόσο Υπουργεία όσο και οι σημαντικότερες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και η ΓΣΕΕ, ο ΔΣΑ, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ο Συνήγορος του Πολίτη κ.α. Άλλωστε απαραίτητη κρίνεται η μεγαλύτερη ενεργοποίηση της Εθνικής Επιτροπής για την Κοινωνική Προστασία.

³ Οι διαρθρωτικοί δείκτες (indicators) ορίστηκαν αρχικά με ανακοίνωση της Επιτροπής το Σεπτέμβριο 2000, *Επιτροπή ΕΚ, Διαρθρωτικοί Δείκτες, COM (2000) 594 τελικό, 27.9.2000*. Βλ. και *COM (2001) 79 final/2*.

⁴ Η σημασία του τομέα της κοινωνικής ένταξης εξαγγέλθηκε στη Λισσαβόνα (Μάρτιος 2000) όμως προστέθηκε ως τομέας στην ΑΜΣ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα (Ιούνιος 2000), ενώ οι ευρωπαϊκοί δείκτες αποτύπωσης του κοινωνικού αποκλεισμού εγκρίθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν (Δεκ. 2001). Έτσι το πρώτο ΕΣΔΕν αφορά τη διετία 2001-2003, το επόμενο τη διετία 2003-2005 και το νέο μονοετές αφορά το 2005-2006. Η εξήγηση για το μονοετές ΕΣΔΕν 2005-2006 είναι ότι από το 2006 θα εφαρμοστεί νέα διαδικασία με σκοπό την απλούστευση, τον εξορθολογισμό και την αποτελεσματικότητα της ΑΜΣ. Η νέα προσέγγιση βασίζεται σε τριετή κύκλο, ο οποίος αρχίζει το 2005-2008, με αφετηρία το συγκεκριλαϊωτικό έγγραφο της Επιτροπής (Στρατηγική Έκθεση) που θα καθορίζει τους πολιτικούς προσανατολισμούς για την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική διάσταση της στρατηγικής. Ας σημειωθεί ότι η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ΕΣΔΕν 2001-2003 έγινε με την «Κοινή Έκθεση για την Κοινωνική Ένταξη» τον Απρίλιο 2003. Η Κοινή Έκθεση για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ενσωμάτωση (COM (2005) 14 τελικό της 27.1.2005) δεν περιέλαβε αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ΕΣΔΕν 2003-2005 καθώς αυτή θα περιληφθεί στην Ενδιάμεση Έκθεση που προβλέπεται για τα ΕΣΔΕν και θα υποβληθεί στις 30 Ιουνίου 2005.

Η ανακοίνωση της Επιτροπής «Κοινή Έκθεση για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ενσωμάτωση» του Ιανουαρίου 2005 αναφέρει ότι «σε όλη την Ένωση ξεχωρίζουν επτά κύριες προτεραιότητες πολιτικής:

1. Αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας
2. Εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας
3. Αντιμετώπιση των προβλημάτων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση
4. Εξάλειψη της παιδικής φτώχειας
5. Εξασφάλιση αξιοπρεπούς κατοικίας
6. Καλύτερη πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες
7. Καταπολέμηση των διακρίσεων και αύξηση της ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρίες, των εθνικών μειονοτήτων, των μεταναστών».

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι μπορεί να υπάρξουν εξαιρετικά ευάλωτες ομάδες που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό όπως μετανάστης με αναπηρία, ασυνόδευτος ανήλικος πρόσφυγας (στο βαθμό που οι πρόσφυγες αποτελούν την πλέον ευάλωτη ομάδα μεταναστών), μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν την επιμέλεια ανήλικων παιδιών, πρόσφυγας με ψυχολογικά προβλήματα λόγω των διώξεων που έχει υποστεί κλπ.

2. ΑΜΣ και ΕΣΔΕν 2003-2005

2.1. Περιεχόμενο του ΕΣΔΕΝ 2003-2005

Το ΕΣΔΕΝ 2003-2005 έθετε 4 κύριους στόχους κοινωνικής συνοχής και προώθησης της κοινωνικής ένταξης, στα πλαίσια της στρατηγικής προσέγγισης, που ήταν η ποιότητα της ανάπτυξης:

- A. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ΥΠΑΙΘΡΟΥ στα πλαίσια και της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ που επετεύχθη τον Ιούνιο 2003.
- B. Ενίσχυση των ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ σε σχέση και με την ψήφιση του ασφαλιστικού νόμου 3029/2002, την χορήγηση του ΕΚΑΣ και τη διευκόλυνσή τους στην πρόσβαση στις υπηρεσίες.

- Γ. Προώθηση στην απασχόληση πέντε ομάδων του πληθυσμού: α) γυναίκες, β) εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας, γ) νέοι, δ) άτομα με αναπηρίες και ε) μετανάστες.
- Δ. Ποιότητα Διακυβέρνησης και αποτελεσματικότητα των παρεχομένων υπηρεσιών από τις δομές της κοινωνικής διοίκησης με έμφαση α) στην εκπόνηση Κοινωνικού-Προνοιακού Χάρτη, β) στην θεσμοθέτηση της Εθνικής Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας, γ) στην αποκέντρωση των δράσεων και δ) στην διεύρυνση και ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών (π.χ. δίκτυο βοήθεια στο σπίτι).

Το ΕΣΔΕν 2003-2005 πρότεινε παραπέρα την επιδίωξη επίτευξης 10 εθνικών Κοινωνικών Στόχων σε επτά κρίσιμους τομείς για την κοινωνική ένταξη ως το 2010. Η επίτευξη των παραπάνω στόχων θα πραγματοποιείτο σύμφωνα με το ΕΣΔΕν 2003-2005 (κεφ. 4), με μέτρα πολιτικής που είτε θα συνέχιζαν να εκτελούνται είτε θα ήταν νέα που θα σχεδιάζονταν με βάση το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» που ανακοινώθηκε από τον Πρωθυπουργό Κ. Σημίτη με χρόνο αναφοράς τα τέλη του 2003, οπότε και θα περιλαμβάνονταν στο πλαίσιο της «Χάρτας Πραγματικής Σύγκλισης» στον προϋπολογισμό του 2004, και θα άρχιζαν να υλοποιούνται από τις αρχές του 2004. Οι θεσμικές ρυθμίσεις αναφέρονται στο πέμπτο κεφάλαιο ΕΣΔΕν 2003-2005, ενώ στο έκτο κεφάλαιο αναφέρονται 3 καλές πρακτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης.

2.2. Αξιολόγηση / Αποτίμηση του ΕΣΔΕν 2003-2005

Τόσο το πρώτο όσο και το δεύτερο ΕΣΔΕν εντάσσονται στην προσπάθεια της Ελλάδας για πραγματική σύγκλιση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε σχετική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνεται η πρόοδος που έχει σημειώσει η Ελλάδα από το 2000 σε όλους τους τομείς που αφορούν την κοινωνία και τους πολίτες. Η ποιότητα ζωής των Ελλήνων όλων των κοινωνικών τάξεων, ιδίως των κατώτατων, βελτιώθηκε και άρχισε να συγκλίνει με την ΕΕ. Με βάση στοιχεία του 2000 στην ΕΕ-15 το Ελληνικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ ισοδυναμούσε με το 63% του μέσου όρου της ΕΕ-15 ενώ με στοιχεία του

2004 ισοδυναμεί με το 82% του μέσου όρου της ΕΕ-25. Για την Πορτογαλία τα αντίστοιχα στοιχεία αναφέρουν ποσοστό 68% το 2000 και 73% το 2004.

Η αύξηση του ΑΕΠ (4,1% το 2001 και 4% το 2002 και 2003) ήταν υψηλότερη από το μέσο όρο της ΕΕ, δημιουργήθηκαν νέες θέσεις απασχόλησης αλλά παράλληλα καταργήθηκαν κάποιες άλλες, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε αλλά παρέμεινε υψηλό (γύρω στο 10%), αυξήθηκε συστηματικά το ποσοστό των δαπανών κοινωνικής προστασίας ως ποσοστό του ΑΕΠ.⁵ Παρά, όμως τα παραπάνω θετικά κατά βάση στοιχεία, το ποσοστό της φτώχειας στην Ελλάδα παραμένει υψηλό (20%) έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου ΕΕ-15 που είναι 15% ενώ παρέμεινε στα ίδια χαμηλά επίπεδα και το ποσοστό απασχόλησης του εργατικού δυναμικού (Ελλάς 52%, μέσος όρος ΕΕ-15 στο 61%). Το ΕΣΔΕν 2003-2005 προκειμένου να μειώσει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, επικέντρωσε τις δράσεις στην προστασία κάποιων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, αύξησε τις παροχές των κοινωνικών υπηρεσιών, συνέχισε την πολιτική παροχής επιδομάτων, στόχευσε στην ποιότητα της διακυβέρνησης μέσω και της αποκέντρωσης των κοινωνικών υπηρεσιών.

Σχετικά με την αποτελεσματικότητα των παραπάνω μέτρων και δράσεων του ΕΣΔΕν 2003-2005, θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση από τις διοικητικές υπηρεσίες και για το βαθμό υλοποίησής τους, για τον αντίκτυπο που είχαν στην Ελληνική κοινωνία, για τον βαθμό αξιοποίησης των κοινοτικών πόρων που λαμβάνει η χώρα μας από τα Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία σε σχέση με τα μέτρα που προβλέπονται από το ΕΣΔΕν 2003-2005, για τον βαθμό αξιοποίησης και ενεργοποίησης των ΜΚΟ, των φορέων δηλαδή που παρέχουν τις κοινωνικές υπηρεσίες.

3. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

3.1. Προτάσεις για το νέο ΕΣΔΕν 2005-2006.

3.1.1. Σχετικά με την αξιοποίηση/εμπλοκή ΜΚΟ στο σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση του ΕΣΔΕν 2005-2006 θα μπορούσαν όπου είναι

⁵ Από 22,9% το 1990 (ΕΕ-25,5%) σε 26, 4% το 2000 (ΕΕ-27,3%).

εφικτό να συμπράξουν και φορείς που εκπροσωπούν τους χρήστες των παρεχομένων κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ. μεταναστών, αιτούντων άσυλο, προσφύγων, απολυμένων, ανέργων, πρώην χρηστών ουσιών κλπ.) σε δομημένες συνεργασίες.

3.1.2. Σχετικά με τις επιλέξιμες ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού που καλύπτονται από το ΕΣΔΕν 2005-2006 αυτές μπορούν να αυξηθούν και να ενισχυθούν και με άλλες, περισσότερο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες με μεγάλες ανάγκες επίλυσης των κοινωνικών τους προβλημάτων, όπως οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες και οι παραμένοντες στη χώρα μας με ανθρωπιστικό καθεστώς. Ειδικά για τους πρόσφυγες η Ελλάδα έχει νομική δέσμευση να συμπαρίσταται σε αυτούς, που απορρέει από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 και να φροντίζει για την ομαλή κοινωνική τους ένταξη. Η ΕΕΔΑ έχει επανειλημμένως εκφράσει την ανησυχία της για την μέχρι σήμερα αποτελεσματικότητα της δράσης της Ελληνικής Πολιτείας υπέρ αυτής της τόσο ευάλωτης κοινωνικής ομάδας ατόμων που δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα τους για πολιτικούς, εθνοτικούς, φυλετικούς ή άλλους λόγους που αναφέρονται στη Διεθνή Σύμβαση. Τα παραπάνω άτομα πρέπει να αποτελέσουν νέα ομάδα στόχο που θα καλύψει το ΕΣΔΕν 2005-2006 και να τους χορηγηθούν αφενός ειδικά επιδόματα και αφετέρου να διευκολυνθεί η ένταξή τους στην αγορά εργασίας, καθώς και η κοινωνική και πολιτιστική τους ένταξη στη χώρα, με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα επιδότησης ενοικίου, εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, δια βίου εκπαίδευσης κλπ. λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της κάθε ομάδας στόχου.

3.1.3. Να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που συνδέονται με τη μετανάστευση, όπως επισημαίνεται και στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κοπεγχάγης (12-13/12/2002). Στο σημείο αυτό, πρέπει να

επισημανθεί ότι οι πρόσφυγες αποτελούν την πλέον ευάλωτη ομάδα μεταναστών.⁶

- 3.1.4. Να υπάρξουν εξειδικευμένες/στοχευμένες δομές και μέτρα για την εξυπηρέτηση ευπαθών κοινωνικών ομάδων όπως π.χ. ξενώνες για την υποδοχή και φιλοξενία ευάλωτων νεοαφιχθέντων αιτούντων άσυλο (εγκύων γυναικών, ασυνόδευτων ανήλικων παιδιών κλπ.). Τέτοια δομή / ξενώνας λειτουργούσε στο ΠΙΚΕΡΜΙ υπό την εποπτεία του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και έκλεισε τον Δεκέμβριο 2003 για οικονομικούς λόγους! Στην Ελλάδα χρειαζόμαστε περισσότερες δομές για κακοποιημένες γυναίκες, για θύματα εμπορίας και εκμετάλλευσης γυναικών και παιδιών, μονάδες για άτομα που βρίσκονται σε διαδικασία αποϊδρυματοποίησης, περισσότερα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης Ατόμων με Αναπηρίες (ΚΛΑΥ). Σχετικά με τα Άτομα με Αναπηρίες θα πρέπει να υπάρξει φροντίδα για την διευκόλυνση της εργονομικής πρόσβασής τους σε υπηρεσίες και αγαθά στα πλαίσια και της υποχρέωσης για Υγιεινή και Ασφάλεια των Εργαζομένων στον τόπο εργασίας.
- 3.1.5. Θα πρέπει να ενισχυθούν τα προγράμματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης (π.χ. στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση) και να διδάσκονται τα ανθρώπινα δικαιώματα με έμφαση στον κοινωνικό αποκλεισμό, σε ευάλωτες/ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, στις έννοιες του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, της ισότητας των δυο φύλων, αλλά και της ισότητας των ευκαιριών και της μη διάκρισης. Με το παραπάνω ζήτημα έχει ασχοληθεί στο παρελθόν επανειλημμένως η ΕΕΔΑ.
- 3.1.6. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να ενισχυθεί γιατί και την κοινωνική ένταξη βοηθά και είναι δείγμα πολιτισμού και δημοκρατίας. Πρέπει, για παράδειγμα να διδάσκονται και τα αλβανικά (ως μάθημα επιλογής) στα σχολεία διαπολιτισμικής

⁶ Βλ. και COM (2003) 336 τελικό της 3.6.2003 σχετικά με τη Μετανάστευση, την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση.

εκπαίδευσης. Ας μην ξεχνάμε ότι το 1/10 των κατοίκων της Ελλάδας σήμερα είναι Αλβανοί.

Η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων (e-learning) μπορεί να συμβάλλει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, στην κοινωνική συνοχή και στον διαπολιτισμικό διάλογο.⁷

3.1.7. Νέες ευκαιρίες και ψυχολογική στήριξη στα παιδιά που εγκαταλείπουν το σχολείο (dropouts). Πολλές φορές αναγκάζονται για οικονομικούς λόγους, οπότε μπορεί μετά από έλεγχο κοινωνικού λειτουργού να δοθεί κάποιο ειδικό επίδομα στους γονείς. Άλλες φορές γίνονται θύματα ρατσισμού ή ξενοφοβίας, οπότε θα πρέπει να ενταθούν τα προγράμματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης. Άλλες φορές πάλι απαιτούνται μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας ή/και εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας αν πρόκειται για αλλοδαπούς, πόσο μάλλον λοιπόν που η γνώση της ελληνικής γλώσσας πιθανόν να αποτελέσει κριτήριο νομιμοποίησης.⁸

3.1.8. Αν και υπάρχουν διάφορα προγράμματα εισοδηματικών παροχών που αφορούν πληθυσμιακές ομάδες υψηλού κινδύνου για κοινωνικό αποκλεισμό (π.χ. ΕΚΑΣ, ηλικιωμένοι, άνεργοι, ΑΜΕΑ) δεν έχει εκπονηθεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο παροχής ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος (ΕΕΕ) όπως σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ-15. Η παροχή ΕΕΕ στο βαθμό που θα συνοδευόταν και από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης θα συνέβαλε στην ομαλότερη κοινωνική ένταξη των δικαιούχων.

3.1.9. Σχετικά με την Υγειονομική Περίθαλψη αυτή πρέπει να διευρυνθεί χωρίς γραφειοκρατικές δυσκολίες και στους αιτούντες άσυλο και στους παραμένοντες στην Ελλάδα με ανθρωπιστικό καθεστώς. Πρέπει επίσης να προβλέπεται τακτικός υγειονομικός έλεγχος των αλλοδαπών ατόμων που καταφθάνουν στην χώρα μας και παραμένουν

⁷ Βλ. Κοινωνικό Πιλοτικό Πρόγραμμα CHICAM (Children in Communication about Migration) που έτρεξε για την Ελλάδα το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες με τεράστια επιτυχία.

⁸ Βλ. Παράρτημα με καλή πρακτική, Διαπολιτισμικό Κέντρο Προώθησης Ένταξης Προσφύγων «ΠΥΞΙΔΑ».

για κάποιο χρονικό διάστημα στα κέντρα υποδοχής αλλοδαπών, μεταναστών και προσφύγων.

Μια άλλη ομάδα που πρέπει να υποβάλλεται σε υγειονομικούς ελέγχους είναι οι ηλικιωμένοι,⁹ ιδίως αυτοί που ζουν μόνοι και πιθανώς δεν έχουν ασφαλιστική κάλυψη.

3.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΕΔΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΤΟ ΝΕΟ ΕΣΔΕν 2005-2006 ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.2.1. Για την εφαρμογή της ΑΜΣ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έκρινε ότι πρέπει να ακολουθηθεί «μια πλήρως αποκεντρωμένη προσέγγιση σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας». Στα πλαίσια της ανάπτυξης τοπικών και περιφερειακών στρατηγικών για την κοινωνική ένταξη, πράγματι το ΕΣΔΕν 2003-2005 περιλάμβανε κάποιες πρωτοβουλίες για την αποκέντρωση των κοινωνικών υπηρεσιών και τη διασύνδεση τους με τους με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Όμως το ΕΣΔΕν 2003-2005 δεν προχωρούσε παραπέρα, να συνδέσει δηλαδή τους ΟΤΑ με τις αποκεντρωμένες κοινωνικές υπηρεσίες αλλά και με δράσεις για την ένταξη στην αγορά εργασίας. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, υπήρξε μέχρι σήμερα περιορισμένη η αξιοποίηση του άρθρου 4 του Ν. 2639/1998 που προνοεί για την κατάρτιση ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΤΣΑ)¹⁰ ίσως γιατί τα ΤΣΑ δεν εξασφαλίζουν τα κατώτατα όρια αμοιβών που προβλέπονται από τις Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.

3.2.2. Περιορισμένη υπήρξε επίσης στην Ελλάδα μέχρι σήμερα και η προώθηση της λεγόμενης Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, που θα

⁹ Βλ. Σχέδιο Κοινής Έκθεσης της Ευρ. Επιτροπής και του Συμβουλίου για την υγειονομική περίθαλψη και τη μέριμνα για τους ηλικιωμένους *COM (2002) 774 τελικό*, της. 3.1.2003

¹⁰ Βλ. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η., «Κοινωνική φροντίδα και τοπικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού» στους Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η. και Αρίστη, Γ., *Μελέτες Κοινωνικού Δικαίου και Κοινωνικής Πολιτικής*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2002, 271 επ. (291-314) και τις παραπομπές.

μπορούσε να ενεργοποιηθεί περισσότερο για την κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού¹¹.

3.2.3. Χρήσιμη θα ήταν και η ανάπτυξη σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο ενός δικτύου για την συμβουλευτική υποστήριξη των αλλοδαπών εργαζομένων. Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και θέσεις εργασίας π.χ. για διερμηνείς σε διάφορες γλώσσες. Άλλωστε, η δημιουργία ενός δικτύου θα μπορούσε να έχει και ευρύτερες αρμοδιότητες αν υπήρχε π.χ. ένα Συμβούλιο Αρχών των ΟΤΑ για τη γενικότερη αντιμετώπιση του ζητήματος του ασύλου και της μετανάστευσης και τις πρωτοβουλίες για την κοινωνική ένταξη των ευάλωτων αυτών ομάδων του πληθυσμού.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΣΔΕΝ 2005-2006

Ένα ερώτημα που τίθεται άμεσα αφορά το ζήτημα κατά πόσον αξιοποιήθηκαν από την Ελλάδα στο ΕΣΔΕν 2003-2005 οι καλές προοπτικές άλλων κρατών μελών που τις είχαν περιλάβει στα πρώτα τους ΕΣΔΕν 2001-2003.

Στο σημείο αυτό, πάντως, πρέπει να επισημανθεί ότι για την εφαρμογή της ΑΜΣ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απευθύνθηκε «στο πνεύμα κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων, όσον αφορά τις βέλτιστες πρακτικές για τη δια βίου μάθηση, την οργάνωση εργασίας, τις ίσες ευκαιρίες, την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη».¹²

Στο ΕΣΔΕν 2003-2005 τρεις καλές πρακτικές αναφέρονται:

Α) Το παράδειγμα του Δήμου Αρχανών, Ηρακλείου Κρήτης, όπου συνδυάζονται η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε αποκεντρωμένο τοπικό

¹¹ Βλ. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Η., «Η εταιρική κοινωνική ευθύνη μετά το Γιοχάνεσμπουργκ», στο Τσάλτας, Γρ. (επιμ.) *Γιοχάνεσμπουργκ*, Σιδέρης, Αθήνα 2003, 167-180.

¹² Ο.π. σημ. 10.

επίπεδο με τη χρήση κοινοτικών πόρων μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER.

Β) Η δημιουργία των Κέντρων Εξυπηρέτησης του Πολίτη (ΚΕΠ) για τη διευκόλυνση στην πρόσβαση υπηρεσιών σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.

Γ) Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», όπου αποκεντρωμένα σε τοπικό επίπεδο προσφέρονται υπηρεσίες σε ηλικιωμένους στα πλαίσια του συστήματος «ανοιχτής κοινωνικής φροντίδας».

Στο ΕΣΔΕν 2005-2006 θα μπορούσε να επιδιωχθεί η υλοποίηση κάποιων δράσεων ως καλών πρακτικών:

Α) Η δημιουργία και στελέχωση δικτύου για τη συμβουλευτική υποστήριξη αλλοδαπών πολιτών, ιδίως εργαζομένων, σε αποκεντρωμένο / τοπικό επίπεδο με παρουσία διερμηνέων, ξενόγλωσσων ενημερωτικών φυλλαδίων κλπ., «Κέντρα Εξυπηρέτησης Αλλοδαπών Πολιτών» (ΚΕΑΠ), τουλάχιστον σε πιλοτική βάση, στα πλαίσια του δικτύου των υπαρχόντων ΚΕΠ και σε περιοχές όπου υπάρχει αυξημένη παρουσία αλλοδαπών εργαζομένων.

Β) Παροχή «Υγειονομικής περίθαλψης στο Σπίτι» ιδίως για άτομα με αναπηρίες, για ηλικιωμένα άτομα, για άτομα που ζουν μόνα κλπ., ενταγμένη στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

Γ) Εφαρμογή Προγράμματος Διδασκαλίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με έμφαση στις έννοιες της κοινωνικής αλληλεγγύης, της κοινωνικής ένταξης, της κοινωνικής συνοχής, της ισότητας ευκαιριών, της μη διάκρισης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στην Ελλάδα του 2005 αναφέρονται ακόμα μεγάλες ανισότητες μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και αυξημένα ποσοστά φτώχειας (20% του πληθυσμού). Όμως, ήδη τα τελευταία χρόνια έχει γίνει σημαντική πρόοδος στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, ιδίως των φτωχότερων ομάδων του

πληθυσμού. Η βελτίωση είναι αποτέλεσμα και των αυξημένων ρυθμών ανάπτυξης της χώρας τα τελευταία χρόνια, αλλά και της ενθάρρυνσης και στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο μέσω των διαδικασιών ήπιου συντονισμού των δράσεων για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη, όσο και μέσω των πόρων που διατίθενται στη χώρα μας από τα Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία, ιδίως από το ΕΚΤ.

Το ΕΣΔΕν 2005-2006 πρέπει να αποτελέσει μια ακόμα ευκαιρία για την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης της χώρας με το μέσο όρο των κρατών μελών της ΕΕ-25 αλλά και για την ομαλή και αξιοπρεπή κοινωνική ένταξη όσων περισσότερων ομάδων κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων. Πρέπει να αποτελέσει εξάλλου ευκαιρία για την ενίσχυση του διοικητικού και του θεσμικού πλαισίου, τα οποία πρέπει να είναι συμβατά προς τις αρχές και τις επιδιώξεις του ΕΣΔΕν, καθώς και ευκαιρία για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας. Η Ελληνική Διοίκηση θα πρέπει να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του ΕΣΔΕν 2005-2006 μέσω συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης των προτεινόμενων θεσμικών και μη δράσεων.

Η ΕΕΔΑ από την ίδρυσή της προασπίζεται τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων, αλλά έχει ιδιαίτερη ευαισθησία στους λιγότερο ευνοημένους πολίτες, ή σε αυτούς που γίνονται θύματα άδικων διακρίσεων.

Αθήνα, 14 Ιουνίου 2005

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διαπολιτισμικό Κέντρο Προώθησης Ένταξης Προσφύγων ‘ΠΥΞΙΔΑ’

Η ιδέα του κέντρου Πυξίδα ξεκίνησε προ δεκαετίας καθώς θεωρήθηκε ότι η προτεινόμενη προσέγγιση θα συνέβαλλε στην προώθηση της αρμονικής ένταξης των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων που ζητούν προστασία στη χώρα μας, με την προσφορά κοινωνικής και νομικής αρωγής. Το Κέντρο Πυξίδα πλαισιώνει τις προσπάθειες του τμήματος της Κοινωνικής Υπηρεσίας του ΕΣΠ συμβάλλοντας με τον τρόπο του στην αποτελεσματική ένταξη και ενεργή συμμετοχή των προσφύγων στον Ελληνικό τους περίγυρο διατηρώντας παράλληλα το σεβασμό στην πολιτισμική τους κληρονομιά.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κατόπιν αξιολόγησης του εν λόγω προγράμματος από την αρμόδια για ένταξη Ευρωπαϊκή αρχή, το κέντρο χαρακτηρίστηκε «Πρότυπο» και εντάχθηκε σε σχετικό Ευρωπαϊκό Πίνακα «Καλών Πρακτικών». Η παράθεση των κάτωθι επιμέρους στόχων και οι δραστηριότητες του κέντρου αιτιολογούν τον χαρακτηρισμό και τη συμπερίληψη του στις καλές πρακτικές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε επιμέρους στόχους:

- Παροχή γενικών κατευθύνσεων γνώσεων και δεξιοτήτων σε αιτούντες άσυλο πρόσφυγες και άλλους αλλοδαπούς της κοινότητας με τη λειτουργία προγραμμάτων εκπαιδευτικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα.
- Ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη σε μια προσπάθεια συμπαράστασης και επίλυσης των προβλημάτων τους.
- Προώθηση μέτρων για την διαπολιτισμική συνεργασία με σχετικούς φορείς, με στόχο τη γνωριμία της πολιτισμικής ταυτότητας των προσφύγων και την αρμονική συνεργασία Ελλήνων και ξένων.
- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού για τις δυνατότητες των προσφύγων να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο.

Οι δραστηριότητες του Κέντρου Προώθησης Ένταξης Προσφύγων συμπεριλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- Ενισχυτική διδασκαλία σε μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου.
- Μαθήματα Ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες.
- Μαθήματα Αγγλικής γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες.
- Εκπαιδευτικά προγράμματα στη χρήση Η/Υ.
- Επιμορφωτικά σεμινάρια. (π.χ. εξοικείωση με τον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προστασία του περιβάλλοντος, Ελληνικός Πολιτισμός, Ολυμπιακό Πνεύμα).
- Προπαρασκευαστικά μαθήματα για παιδιά που θα παρακολουθήσουν ελληνικό σχολείο.
- Δημιουργική απασχόληση παιδιών.
- Σύσταση και λειτουργία ομάδων ενδιαφερόντων – μουσικής, χορωδίας, θεάτρου, χειροτεχνίας, χορού, ζωγραφικής.
- Εκπαιδευτικές – ψυχαγωγικές εκδηλώσεις (επισκέψεις σε μουσεία, συμμετοχή σε ποικίλα εκπαιδευτικά προγράμματα).
- Εκδρομές και συμμετοχή σε καλοκαιρινές κατασκηνώσεις.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα.

Προγράμματα όπως τα ακόλουθα θα συνέβαλλαν επίσης στην διεύρυνση της λειτουργίας της Πυξίδας και θα ενίσχυαν τις προσπάθειες μας για την επιτυχή κοινωνική ένταξη της ομάδας στόχο υπό την προϋπόθεση ασφαλώς εξεύρεσης αντίστοιχων πόρων: Δημιουργία ομάδας νέων οι οποίοι θα λειτουργούν ως διαμεσολαβητές για νέους πρόσφυγες που έχουν πρόσφατα έλθει στην Ελλάδα. Πρόγραμμα ένταξης μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών και της επικοινωνίας/ επαφής των παιδιών που συμμετέχουν με παιδιά πρόσφυγες και μη από την Ελλάδα και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Δημιουργία πολιτισμικά ευαίσθητου θεραπευτικού ψυχολογικού προγράμματος για παιδιά πρόσφυγες και τις οικογένειες τους.

Εφόσον υπήρχαν οι αντίστοιχοι πόροι: Οργάνωση δικτύου εθελοντών που προσφέρουν πολύτιμη βοήθεια στην πραγματοποίηση όλων των προγραμμάτων. Το δίκτυο παρέχει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να

γνωρίσουν πολύπλευρα την ομάδα των προσφύγων και τον πλούτο των πολιτισμικών τους γνωρισμάτων αποκομίζοντας μια πολύτιμη εμπειρία.